

Nr 159

Av herr Regnéll m. fl., om inrättande av vissa befattningar vid de juridiska fakulteterna.

(Lika lydande med motion nr 116 i Första kammaren)

Nödvändigheten av en fortgående utbyggnad av universitetens och högskolornas resurser för undervisning och forskning har med önskvärd tydlighet framhållits såväl av 1955 års universitetsutredning — i betänkandena nr 1, Den akademiska undervisningen, forskarrekruteringen, samt nr 5, Forskningens villkor och behov — som av Kungl. Maj:t i bl. a. propositionerna nr 104/1958 och 105/1959. Riksdagen har också under de senaste åren fattat beslut som avse en betydande utbyggnad av organisationen inom området för högre utbildning.

För de juridiska fakulteternas del fattades i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 86/1957 angående omläggning av den juridiska och samhällsvetenskapliga utbildningen beslut av riksdagen om en viss förstärkning av personalorganisationen vid nämnda fakulteter. Denna förstärkning var motiverad av utbildningsreformen och syftade icke till att tillgodose forskningens behov. I det fortsatta arbetet på en allmän universitetsreform, som tagit till sikte att ge de hastigt växande studentkullarna möjlighet till fortsatt utbildning, ha de juridiska fakulteternas problem i fråga om tillräckliga resurser för undervisning och forskning kommit i bakgrunden. Det bör särskilt framhållas, att den för andra fakulteter accepterade principen om automatik i förhållandet mellan studentantal och undervisningsresurser icke förklarats tillämplig för de juridiska fakulteterna, oaktat bestämda yrkanden härom framställdes från skilda håll. I fråga om forskningsresurserna ha förslagen varit mycket begränsade och det praktiska resultatet av reformarbetet närmast obetydligt. Det kan i detta sammanhang bortses från den av universitetsutredningen i dess sjätte betänkande framförda tanken på en fjärde juridisk fakultet såsom en avlägsen möjlighet.

I statsverkspropositionen, åttonde huvudtiteln, har för de juridiska fakulteterna föreslagits den personalförstärkning som enligt 1957 års beslut sammanhänger med slutfasen i juristutbildningsreformens genomförande. Samtidigt hänvisas, för tillgodoseende av det omedelbara undervisningsbehov som kan föranledas av ett ökat studentantal, till det ävenledes föreslagna anslaget till extra utgifter vid universitet och högskolor. Av universitetskanslern framförda förslag till anslagsäskanden, syftande till en betydande utvidgning av de juridiska fakulteternas personalorganisation, ha genom detta ställningstagande lämnats utan avseende. Som skäl för ståndpunkten

har departementschefen i en allmän motivering till avlöningsäskandena gjort vissa generella uttalanden; det hänvisas särskilt till principen om automatik och till en möjlighet att uppnå förbättring genom omfördelning av redan tillgängliga resurser efter verkliga behov. Uttalandena ha av allt att döma icke direkt relevans för de juridiska fakulteterna. Automaten har som nyss nämnts ej accepterats i fråga om dessa fakulteter, liksom möjligheten till en förbättring för de juridiska fakulteterna på andra fakulteters bekostnad måste anses utesluten i en tid då upprustningsintresset starkt koncentrerar sig till andra utbildningslinjer, främst de ekonomiska och tekniska.

Situationen är för de juridiska fakulteterna så mycket allvarligare, som vissa omständigheter, främst den kraftigt ökade tillströmningen av studerande, förta upprustningen enligt 1957 års beslut dess väsentliga effekt. Det måste ihågkommas, att den allmänna universitetsupprustning, som på grundval av förslag av 1945 års universitetsberedning ägde rum i slutet av 1940-talet, lämnade de juridiska fakulteterna i stort sett orörda. Vidare kan erinras om att undervisningsbehovet, sådant det beräknats som grundval för 1957 års beslut, till väsentlig del avsågs bli tillgodosett genom undervisning av praktiker och sålunda endast delvis motsvarades av till fakulteterna knutna lärarbefattningar.

Vad särskilt angår det ökade antalet studerande vid fakulteterna kan konstateras att utgångsläget för en beräkning av undervisningskrafterna blivit ett helt nytt till följd av de senaste årens utveckling. 1957 års beslut byggde på den antagna förutsättningen, att antalet studerande vid fakulteterna skulle förbli i stort sett oförändrat i jämförelse med tidigare år och att det årligen skulle avläggas omkring 235 juris kandidatexamina och 60 juris politices magisterexamina. Den faktiska utvecklingen i fråga om studentantalet har haft omedelbara konsekvenser för tillströmningen till de juridiska fakulteterna. Antalet godkända i propedeutiska kursen har sålunda undergått en synnerligen kraftig ökning fr. o. m. läsåret 1957/58. Det finns all anledning att antaga, att ökningen kommer att fortsätta.

Läsår	Antalet godkända i prop. kurs för jur. kand. och jur. pol. mag. ¹			
	Uppsala	Lund	Stockholm	Summa
1952/1953	60	42	104	206
1953/1954	29	48	95	172
1954/1955	70	64	128	262
1955/1956	61	59	150	270
1956/1957	60	63	167	290
1957/1958	78	99	192	369
1958/1959	114	128	219	461
1959/1960	96	153	280	529
Ht. 1960	102	85	214	401

¹ Fr. o. m. 1959/60 inkl. fil. pol. mag. och, för Stockholm, även distriktsåklagar-examen.

Endast i ytterst begränsad utsträckning har hänsyn tagits till den för de juridiska fakulteternas del helt förändrade utbildningssituationen. Problemet kan inte utan att utbildningens kvalitet äventyras nå sin lösning genom att tillfälliga lärarkrafter anskaffas för de extra anslag som kunna stå till buds. I själva verket framstår en effektiv förstärkning av den till fakulteterna fast knutna personalen som ofrånkomlig, icke endast med tanke på den framtida utvecklingen i fråga om studenttillströmningen, sådan den skisserats i universitetsutredningens betänkande nr 6, utan även i betraktande av att utbildningssituationen satt den juridiska forskningen i ett ännu trängre läge än tidigare och ytterligare försvårat tillgodoseendet av läroboksbehovet.

Här skall inte föreslås någon längre syftande lösning av de problem som föranledas av den starkt ökade studenttillströmningen.

Inte heller skall föregripas resultatet av den utredning som såvitt är bekant pågår inom kanslersämbetet och som syftar till framläggandet av en plan för lösning på längre sikt av de frågor som hänga samman med forskarrekryteringen till de juridiska fakulteterna. I stället skall — med utgångspunkt tagen i kanslerns förslag i fråga om juridiska fakulteten i Lund — framläggas förslag till personalförstärkning av begränsad räckvidd. Förslagen ha en synnerligen hög angelägenhetsgrad och kunna icke mötas med beskedet att kompetenta sökande till befattningarna icke stå till buds.

A. Omedelbart sammanhang med det ökade undervisningsbehovet har universitetskanslerns förslag om utbyte av befattningen som biträdande lärare i rättskunskap vid fakulteten i Lund mot ett *universitetslektorat*. Genom Kungl. Maj:ts i proposition 104/1958 framlagda och av riksdagen härutinnan godtagna förslag står fast att befattningarna som biträdande lärare vid universiteten successivt skola omvandlas till universitetslektorat; ev. kunna forskarassistenttjänster komma i fråga. Något skäl till att ifrågasvara befattning skulle undantagas finns veterligen icke. Tvärtom är det av skilda anledningar högst angeläget att ett utbyte mot universitetslektorat kommer till stånd.

Den ökade tillströmningen av studenter har medfört att numera fyra propedeutiska kurser i juridik ges varje läsår. Undervisningen omfattar tillhoppa 280 timmar. Enär en biträdande lärares undervisningsskyldighet ej uppgår till mer än 198 timmar för läsår, har det uppstått betydande svårigheter att tillgodose behovet av den resterande undervisningen. Övriga lärare vid fakulteten kunna icke för ändamålet lösgöras, och det har visat sig svårt att erhålla lämplig lärarkraft utanför fakulteten. Att låta biträdande läraren tjänstgöra mot särskilt arvode innebär ingen på sikt godtagbar lösning. Det nuvarande behovet av propedeutisk kursundervisning skulle täckas av en universitetslektors undervisningsskyldighet. Kvarstående undervisningsskyldighet kan utan svårighet utnyttjas inom fakulteten. Inrättande av tjänsten

skulle medföra inbesparing av särskilda arvoden för kurser som gå utöver biträdande lärarens undervisningsskyldighet.

Propedeutiska kursens mycket viktiga funktion att förbereda studenterna för kommande studium av de positivrättsliga ämnena har till följd av utbildningsreformen fått ökad betydelse. Kursen har också förstärkts med elementa av den offentliga rätten och ett icke oväsentligt parti av den allmänna rättsläran. Då härtill kommer att den för studenterna betydelsefulla övergången från bunden gymnasieundervisning till fria universitetsstudier kräver särskild pedagogisk skicklighet av läraren, måste det ställas höga fordringar på den undervisning som meddelas av kursens föreståndare.

Med hänsyn till argumentet att lämpliga sökande kanske icke kunna påräknas kan i detta sammanhang särskilt nämnas, att — under förutsättning att tjänsten nu inrättas — lektoratet torde komma att sökas av den nuvarande biträdande läraren i rättskunskap vid fakulteten i Lund, vilken på ett synnerligen förtjänstfullt sätt förestått den propedeutiska kursen i omkring tjugo år. Han har icke endast visat djupt intresse för uppgiften utan även med ovanlig pedagogisk förmåga förenat förståelse för de speciella problem som möta studenterna i de juridiska studiernas tidigare skede.

B. Redan 1945 års universitetsberedning föreslog att en fullt utbyggd juridisk fakultet borde förfoga över sex docentstipendier för att proportionen mellan antalet professorer och antalet docenter skulle bli densamma som inom andra fakulteter. 1955 års universitetsutredning uppställde i sitt betänkande nr 5 såsom norm att för varje professur/preceptor borde finnas en docentbefattning. Juridiska fakulteten i Uppsala har från 1949 haft fem docentstipendier/befattningar, medan juridiska fakulteten i Lund disponerat endast fyra dylika fr. o. m. budgetåret 1947/48. Det kan icke finnas något skäl för en ordning, enligt vilken lundafakulteten skall ha en docentbefattning mindre än Uppsala.

Budgetåret 1961/62 kommer sålunda fakulteten i Lund, med den förstärkning som föreslås i statsverkspropositionen, att ha nio professurer och fyra precepturer mot fyra docenttjänster. Relationen kommer för Uppsalas del att bli tretton ordinarie lärare mot fem docentbefattningar.

På grundval av en prognosberäkning, utvisande att antalet ledigblivande docentbefattningar inom de juridiska fakulteterna skulle komma att för de närmaste åren överstiga antalet nya docenter, underlät 1955 års universitetsutredning att föreslå nya sådana tjänster för dessa fakulteter. Inrättandet av nya docentbefattningar kan icke anstå till senare delen av 1960-talet. Såvitt gäller behovet av rekryteringstjänster till fakulteterna, ger bl. a. utredningens sjätte betänkande belägg för nödvändigheten av åtgärder i syfte att stimulera forskarrekryteringen. Åtgärden att vid fakulteten i Lund inrätta ytterligare en *docentbefattning*, varigenom relationstalet mellan ordinarie lärare och docenter skulle bli detsamma i Lund och Uppsala, kan icke

anses föregripa andra rekryteringsstimulerande åtgärder men måste på längre sikt bli betydelsefull. Framför allt omedelbart kommer en sådan åtgärd att få viktiga konsekvenser. Innevarande vårtermin tjänstgöra sålunda två juris licentiater efter disputation på extra anslag vid lundafakulteten, eftersom samtliga dess docentbefattningar äro besatta. Till höstterminen 1961 beräknas endast en sådan befattning bli ledig. Det bör inte förbigås, att antalet doktorsavhandlingar vid de juridiska fakulteterna var osedvanligt stort under 1960; det uppgick till sju. Under dessa förhållanden kan det snara inrättandet av en ytterligare docentbefattning visa sig nödvändigt för att hålla kvar redan existerande lärarkrafter vid fakulteten. Motsvarande effekt kan naturligtvis inte uppnås med en enbart tillfällig förstärkning.

Även om en docentbefattning icke väsentligen kan motiveras med behov av undervisning, måste i rådande beträngda läge i fråga om undervisningen i de positivrättsliga ämnena särskild vikt fästas vid varje tillskott till undervisningskapaciteten. Det måste vid jämförelsen med fakulteten i Uppsala framhållas att antalet juris studerande i Lund är icke obetydligt större.

Särskilt måste framhållas att, eftersom förstärkningsanslaget nu måste tagas i anspråk för en docentlön, inrättandet av en docentbefattning medför motsvarande besparing av nämnda anslag och sålunda icke föranleder någon ytterligare omedelbar kostnad för statsverket.

C. I likhet med vad som gäller för en ytterligare docenttjänst framstår inrättande av en särskild *forskarassistenttjänst* vid de juridiska fakulteterna som en rekryteringsstimulerande åtgärd som icke längre kan uppskjutas och heller inte stå hindrande i vägen för en mera genomgripande förstärkning av rekryteringsmöjligheterna.

Behovet av en särskilt ur ekonomisk synpunkt mera tryggad ställning för doktoranderna är uppenbart. Existensen av dylika assistenttjänster måste väsentligt bidra till att göra den vetenskapliga banan till ett konkurrenskraftigt alternativ för den jurist som efter tingstjänstgöring skall välja arbetsfält. Mot detta starka intresse ur rekryteringssynpunkt svarar ett kännbart behov av vetenskapligt kvalificerad personal för icke endast undervisning utan jämväl forskning och allmänt institutionsarbete. Det måste finnas praktisk möjlighet att påbörja och slutföra angelägna forsknings- och dokumentationsuppgifter. Det gäller här icke enbart en anslagsfråga som kan lösas inom ramen för forskningsrådets verksamhet.

Sedan statsutskottet i utlåtande nr 129/1959, s. 80, uttalat sig till förmån för inrättandet av forskarassistenttjänster vid de juridiska fakulteterna, föreslog universitetsutredningen inrättande av sådana befattningar. Kungl. Maj:t fann i proposition nr 119/1960, s. 347, frågan böra prövas petitavägen. Kanslerns förslag till den nu aktuella statsverkspropositionen har det oaktat lämnats utan avseende. Mot bakgrund av den behandling frågan redan er-

hållit måste tiden anses mogen att riksdagen nu prövar frågan om inrättande av en forskarassistentbefattning vid envar av de tre fakulteterna.

Med hänvisning till vad ovan anförts hemställes,

att riksdagen vid behandling av punkterna nr 182, 187 och 198 under åttonde huvudtiteln måtte besluta om inrättande av

dels en befattning som universitetslektor i rättskunskap vid juridiska fakulteten i Lund fr. o. m. den 1 juli 1961 i stället för tjänst som biträdande lärare i rättskunskap vid samma fakultet,

dels en e. o. docentbefattning vid juridiska fakulteten i Lund från samma tidpunkt,

dels en befattning som forskarassistent vid envar av de juridiska fakulteterna från samma tidpunkt, samt

att riksdagen för täckande av de därigenom föranledda kostnadsökningarna mått besluta höja berörda anslag vid punkterna 182, 187 och 198 under åttonde huvudtiteln med erforderliga belopp.

Stockholm den 24 januari 1961

C. G. Regnéll

Carl Christenson
Malmö

Erik Adamsson
